

M.10907:1-6.
ACC. N:R. _____

Landskap: *Småland*
Härad: *P. Tjust*
Socken: *Hallingeberg*
Uppteckningsår: *1949*

Upptecknat av: *Gustaf Carlsson*
Adress: *Stambo, Ankarsrum*
Berättat av: _____
Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Platsen för vigsel och dop. s. 1-6. LUF. 68.

Uppteckningarna utgör svar å frågelistas nr 68.

Ämne: Platsen för vigsel och dop.

Uppteckningarna utgör återberättade skildringar upptecknaren
f. 1905 i Hallingeberg
vid olika tidpunkter har hört. Till en del har även Anna Larsson,
född 1865 i Hallingebergs socken, lämnat upplysningar. Bl.a.
gäller detta om förhållandena kring "gamla kyrkan" i Ankarsrum.

Skriv endast på denna sida!

Sid.1 .

Svar å frågelistan nr 68. ACC. N:R M. 10907:1

Ämne: Platsen för vigsel och dop.

Vigsel.

Vigsel tycks här i trakten förr ha förekommit såväl i kyrkan som i prästgården och i hemmet.

När det gällde vigsel i kyrka med förekommande ståt ansågs detta vigsel sätt som finast. Oftast var det mera förmöget folk som begagnade kyrkbröllop med ståt. Sådan vigsel fordrade ju större påkostnader. Fattigt folk kunde inte åstadkomma dylik lyx varför deras vigselceremoni var enklare. Det hände dock (på 1890-talet) att t.ex. bruksarbetarefolk från Ankarsrum åkte eller stundom t.o.m. gick till fots den $1\frac{1}{2}$ mil långa vägen upp till Hallinge bergs kyrka och i all enkelhet vigdes efter gudstjänsten i kyrkan. Möjligen torde detta tillvägagångssätt önskats ibland av kontrahenterna (brudgummen förlo- rade ingen arbetstid o inkomst), ibland också av tjänstgörande prästen då han slapp undan med minsta besvär. Ibland var officianten endast "hjälppräst" och disponerade sällan större rumsutrymmen än en vindskammare samt expeditjonsrummet i prästgården. Vid sådana tillfällen var den enkla vigseln i kyrkan befogad eller rentav nödvändig. När det var kyrkbröllop med ståt anordnades dyl. ofta utan samband med guds-
Forts.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sid. 2.

Forts. om Vigsel o dop.

ACC. N:R M.10907:2.

tjänsten (högmässan). Lördagseftermiddagar var ofta förekommande tidspunkt. Sedan blev det bröllopsfest i brudens hem under natten och stundom fortsatte festen även på söndagen eller ännu längre.

Vigsel i prästgården förekom främst bland enklare folk men någon generell regel förekom naturligtvis inte. Ofta var det så att småbönder, torpare, arbetare och tjänstefolk vigdes i prästgården. Ovanligt var ju inte heller att bruden var i grossess och då förrättades vigseln i prästgården eller i hemmet. Förekom någon gång att brud i sådant tillstånd vigdes i kyrkan fick hon inte bära guldkronan, ty det var att "fläcka" den kyrkliga klenoden. Enkelt folk tog rent av detta talesätt bokstavligt, d.v.s. de trodde att kronan kunde bli fläckad, alltså ful.

Huruvida prästen bjöd på någon traktering vid vigsel i prästgården är inte känt. I hemmen var det däremot mestadels traktering. Till bröllopsmåltiden bjöds främst närmaste anförvanter såsom såsom föräldrar och syskon, men om resurserna medgav även släktingar och vänner. Det var även brukligt att grannarna bjöds. Det var sed i bygden att bröllopet skulle stå i brudens hem. Att husbondefolket ordnade med

Forts.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sid.3.

Forts. om Vigsel o dop. ACC. N:R M.10907:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

bröllop åt en god tjänare var inte ovanligt. Naturligtvis blev dock inte anordningarna alltid så stora! Upptecknaren har bland annat hört berättas, att familjen de Maré på Ankarsrums säteri gjorde bröllop för en kusk och en husa. Ätminstone en del av tjänstestaben fick då närvara som gäster.

Vigsel i hemmet förekom även. Ofta var det bondehem, där bostads-
husen i allmänhet var stora och rymliga. I allmänhet skedde vigseln i
brudens föräldrahem. Och var det bondbröllop var det också kalas! I
detta deltog också prästen, åtminstone under måltiden. När det efter-
maten blev dans avlägsnade sig mestadels prästen.

För bruksarbetare - upptecknaren tänker därvid närmast på hem-
socknen Allingeberg med bruket Ankarsrum - ställde sig bröllopfest-
ligheterna mer problematiska. Många smedfamiljer förfogade inte över
mer än ett rum i en kasern eller liknande bostadstyp. Där gavs inte
utrymme för så stora festligheter. I allmänhet tillät inte ekonomin
det heller. Bestod gästerna av brudgummens föräldrar och syskon, fick
det vara nog. Ofta åkte brudparet en fredag till prästgården för att
vigas (de lejde därvid en bondskjuts) men det hände även att de gick

Forts.

Sid.4.

Forts. om Vigsel o dop.

ACC. N:R

M.10907:4

till fots. Ibland hände det också att prästen om söndagseftermiddagar-
na höll gudstjänst nere i brukssamhället i en för gudstjänstbruk
iordningställd lokal i en magasinsbyggnad nära herrgården (lokalen
saknade dock värmeanordning och kunde därför endast nyttjas sommartid)
Vid sådana predikobesök förrättades "i gamla kyrkan" som lokalen
senare fick heta både vigslar, nattvardsgång och barndop.

Vad som här anförts om vigslar hänför sig till uppgifter från
1880-talet till fram mot år 1910. Förhållandena är dock i mycket
likartade än i dag. Vad som blivit annorlunda är väl att även arbetare
numera ibland vigs i kyrkan med ståt. Vigsel i såväl prästgården som
i hemmet förekommer men de stora bondkalasen med fest i många dagar
har förenklats och inskränker sig till bröllopsmiddag. Många firar
sitt bröllop med endast kaffe samt den för landskapet karaktäristiska
ostkakan med tillhörande tårta och frukt.

Dop. Dop i hemmet med så kallat barnsöl(kalas) i vilket prästen
deltog förekom främst i burgnare hem, särskilt hos bönder. I kyrkan
var inte så vanligt att dop förrättades, men det förekom ibland
särskilt om föräldrarna var kyrkligt eller religiöst inriktade. I präst-

Forts.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sid. 5.

Forts. om Vigsel o dop.

ACC. N:R M. 10907:5

gården skedde ofta dop, särskilt om fredagarna, då prästen hade expeditionstid. Dopet kunde ske i expeditionsrummet, men var det kyrkoherden själv som tjänstgjorde, skedde dopet oftast i ett angränsande rum och stundom i själva salen där vigslar också förrättades. I en del prästgårdar bjöds på förtäring (kaffe) efter dopet. När dop skett i prästgården bjöds inte prästen sedan med hem på barnsölet. I fattigare hem var barnsölet enkelt, men någon liten bjudning eller avbrott i det vardagliga ville de flesta unna sig. Gudföräldrar och faddrar var de främsta gästerna. Vitgröt var en av maträtterna och till gröten skulle det rimmas.

Beträffande Hallingebergs sockens södra sockendel "gömdes" dopen ihop till prästen kom till bruket för predikan eller dylikt. Dop skedde då i den tidigare omnämnda "gamla kyrkan" eller senare om vint-rarna i skolsalen i Hattbäcken. Rätt belysande är också, att prästen på förut gjord begäran stannade till vid en stuga eller gård utmed landsvägen och förrätade dop. Det behövde inte vara gårdsfolkets barn det gällde utan ofta var det fäder bosatta inne i skogen som på detta sätt enklast kom ifrån besväret med dopfärd ända till kyrkbyn. Natur-

Forts.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Sid:6.

Forts. om Vigsel o dop.

ACC. N:R

M.10907:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ligtvis var husfolket i den berörda gården eller stugan ombedda och villiga att upplåta utrymme för en stund. Även kyrkotagning kunde ske på dyl. plats men ofta förekom den i kyrkan före gudstjänsten.

Uppteckningarna om dop avser tiden fram till 1915. Kyrkotagning upphörde också alldeles vid denna tid.

Kan någon förändring i dopsederna spåras på senare tid är det väl att folk ur de lägre klasserna numera oftare låter döpa barnet i kyrkan. Någon djupare religiös känsla ligger sällan till grund därför utan det sker för att det anses fint. En tydlig påverkan för kyrkdop har också kommit till synes från prästernas sida.

4-1-1949.

Gustaf Carlsson